
Az Amerikai Egyesült Államok alkotmányának büntető eljárásjogi tárgyú kiegészítései, különös tekintettel a terheltet megillető eljárási garanciákra

Fantoly Zsanett*

Jelen tanulmány az amerikai büntetőeljárás menetének felvázolásával mutatja be az egyes eljárási szakaszokban érvényesülő alapvető garanciákat, a vonatkozó alkotmány-kiegészítéseket és a meghatározó esetjogot. Szerzője teszi ezt azért, mert a tanulmánykötettel ünnepelt Farkas Ákos professzor úr tudományos munkásságának évtizedeken át jelentős részét képezte nem csupán az Európai Unió büntetőjogi tárgyú harmonizációja, hanem a nemzetközi-, és az összehasonlító büntető eljárásjog is. A tanulmány az ünnepelt szakmai munkássága és emberi értékei előtt tiszteleg.

1. Bevezetés

Az Amerikai Egyesült Államok büntetőeljárás rendszere valószínűleg a világ egyik lepraktikusabb büntető igazságszolgáltatási modellje. Történeti gyökereit tekintve az USA büntető jogrendszere a *common law*¹ gyakorlatán alapul, amit az

* Tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszerzői Egyetem, Rendészettudományi Kar, Büntető Eljárásjogi Tanszék

¹ A *common law* alapján a tételes jog mellett az ítékezésben jelentős szerepet játszanak a jogi precedensek is, az ún. „bírói jog”. A tételes jog bírói értelmezése a történeti fejlődés során erősítette és ma is erősíti a terhelteket érintő eljárási garanciák rendszerét. Jó példa erre, hogy New Yorkban, illetve az Egyesült Államok legtöbb államában maguk a bíróságok fejlesztettek ki speciális jogintézményeket a hagyományos eljárási modellek helyett, a meglévő tételes jogi szabályok módosítása nélkül. Ez figyelhető meg a szabadlábba helyezés és az óvadék alkalmazása kapcsán a főtárgyalás előtti meghallgatáson, továbbá az Alternatív Kábítószer Bíróságok és a különböző elterelő programok bevezetése során. Legutóbbi ilyen, az esetjog által kialakított jogintézmények a Veterán Bíróságok, amelyeket az Irakból és Afganisztánból visszatérő, különleges bánásmódot igénylő katona terheltek jogérvényesítésének biztosítására állítottak fel. Forrás: Frank LaBuda: Criminal Procedures in the U.S. Lecture Slides.

amerikaiak az 1700-as években vettek át az angliai anyaországtól.² A híres angol *Magna Carta* (1215) alapvető jogokat biztosított Anglia polgárainak, például a vádesküdszék kizárólagos döntési jogát a vádemelésről, illetve a polgárok esküdtbíróági eljáráshoz való jogát.³ Az elmúlt 300 évben, ezek az alapjogok tovább fejlődtek, és mára már magukba foglalják többek között a hatékony védelem jogát; a terhelti figyelmeztetések garancia-rendszerét; és a jogellenesen megszerzett bizonyítékok kizárásának kivételt nem tűrő követelményét.⁴

Az európai országokhoz hasonlóan a büntetőeljárás az USA-ban is olyan eljárási cselekmények sorozata, amelyeken keresztül az állam mint a büntető hatalom letéteményese, az anyagi büntetőjogot érvényesíti és dönt a terhelt büntetőjogi felelősségéről. Az USA-ban az 50 szövetségi állam mindegyike rendelkezik saját büntetőjogi kódex-szel, amelyek meghatározzák az egyes törvényi tényállásokat és a büntethetőség feltételeit. Az állami büntetőjogi kódexek mellett (egyes vélemények szerint felette) létezik egy szövetségi büntetőkódex is, amely a szövetségi bűncselekményeket kategorizálja.⁵ A szövetségi bűncselekmények olyan jogellenes magatartásokat fednek le, amelyek túlmutatnak az állami határokon, vagy közvetlenül szövetségi érdekeket sértenek.

A szövetségi büntetőeljárás alapkódexe a *Federal Rules of Criminal Procedure*⁶, amelyet az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága szerkesztett és a Kongresszus fogadott el. A szabályok felvázolják a szövetségi büntetőeljárások lefolytatásának menetét akként, hogy biztosítják az Egyesült Államok alkotmányában foglalt garanciákat (például a tisztességes eljáráshoz való jogot, a törvény előtti egyenlőséget, a védelemhez való jogot, az esküdszéki eljáráshoz való jogot, és az önvádra kötelezés tilalmát).⁷

Az állami büntetőeljárások az egyes államok önálló büntetőeljárási törvényei által nyernek szabályozást. Bár minden állam rendelkezik saját büntetőeljárási kódex-szel, sok államban az eljárási kódex a szövetségi szabályok alapján, azok mintájára került kodifikálásra. Az állami eljárási szabályokkal szembeni elvárás, hogy nem nyújthatnak kevesebb eljárási garanciát és alapjogi védelmet, mint az Egyesült Államok alkotmánya.⁸

Az Egyesült Államok alkotmánya, a szövetségi jogszabályok, az állami törvények és a helyi rendeletek, valamint e jogi normák bírósági értelmezése (vonatkozó esetjog) nem csak azt határozzák meg, hogy a bűnüldöző hatóságoknak hogyan kell lefolytatniuk a büntetőeljárást, hanem a normákkal, illetve esetjoggal ellentétesen lefolytatott eljárási cselekmények következményeit is tartalmazzák.

² Herbert POPE: The English Common Law in the United States. *Harvard Law Review*. Vol. 24. No. 1. (Nov, 1910) 6-30. <https://www.jstor.org/stable/1324643> (2019.06.27.)

³ <https://historia-cronologia.lapunk.hu>. (2019.06.27.) Ezek a jogosultságok ma is alapját képezik az amerikai büntetőeljárásoknak; olyan elidegeníthetetlen jogok, amelyek bárkit megilletnek, akik a büntetőeljárás során terheltként szembe kerülnek az állami büntetőhatalommal.

⁴ <https://judiciary.house.gov> (2019.06.27.)

⁵ FANTOLY Zsanett: *Az amerikai büntetőeljárás*. In Gellén Klára (szerk.): *Honori et Virtuti. Ünnepi Tanulmányok Bobvos Pál 65. Születésnapjára*. Szeged, 2017. 46.

⁶ <https://www.federalrulesofcriminalprocedure.org/> (2019.06.27.)

⁷ <https://judiciary.house.gov> (2019.06.27.)

⁸ https://www.law.cornell.edu/wex/criminal_procedure (2019.06.27.)

Ezen szabályok közül különösen jelentősek a bizonyításra vonatkozó rendelkezések. Ha a nyomozásban egy bizonyítási eszköz beszerzése nem a megfelelő eljárási garanciák megtartásával történt, az – mint jogellenesen megszerzett bizonyíték – a tárgyaláson nem használható fel.⁹ Például ha a nyomozás során az eljáró nyomozó hatóság tagja nem tartja be az eljárási szabályokat, a perbíróság mellőzi a bizonyítékok köréből a jogellenesen megszerzett bizonyítékokat. (Ha ezen bizonyítékok képezték alapját a terhelt előzetes fogvatartásának, az pedig a terhelt szabadlábra helyezését eredményezi.)

A nyomozóhatóságok felderítő munkájának részét képezi a bűncselekményt elkövető személy felkutatása, az általa megszerzett vagyron zárolása, további bűncselekmény elkövetésének megakadályozása, illetve esetenként a bűnelkövető időleges „kivonása” a társadalomból az előzetes fogvatartás foganatosítása által.¹⁰ A bizonyítékok rögzítése és összegyűjtése során azonban a bűnüldöző hatóságok eljárásának kereteit behatárolják azok az alkotmány-kiegészítések, amelyek a terhelt eljárási joghelyzetének garanciáit hivatottak biztosítani. A nyomozás során alapvetően a negyedik, ötödik, és hatodik alkotmány-kiegészítés biztosítja a terhelt alkotmányos joghelyzetét, ezek a jogosulatlan kutatás és lefoglalás tilalmát, az önvádra kötelezés tilalmát és a hatékony védelemhez való jogot garantálják.¹¹

A vádemelést követő akkuzatórius bírósági eljárásban a tisztességes eljárást garantáló ötödik és tizennegyedik kiegészítés mellett a védelemhez való jogot, illetve a gyors és nyilvános tárgyalást biztosító hatodik kiegészítés, továbbá a túlzott mértékű óvadékot- és a kétszeres értékelés tilalmát deklaráló nyolcadik kiegészítés a meghatározó.¹² Az alkotmány, illetve annak kiegészítései (*Bill of Rights*) tehát az alábbi alapjogokat tartalmazzák a büntetőeljárás alá vont személy vonatkozásában:

- Tisztességes eljáráshoz való jog
- 1. alkotmány-kiegészítés: A véleménynyilvánítás és a gyülekezés szabadsága
- 2. alkotmány-kiegészítés: Fegyvertartási jog
- 4. alkotmány-kiegészítés: A szükségtelen kutatás és lefoglalás tilalma
- 5. alkotmány-kiegészítés: Az önvádra kötelezés tilalma és a Miranda jogok (terhelti figyelmeztetések)
- 6. alkotmány-kiegészítés: A hatékony védelemhez-, és a gyors és nyilvános tárgyaláshoz való jog
- 8. alkotmány-kiegészítés: Az arányos óvadékhoz való jog. A kínzás és az embertelen, megalázó büntetések tilalma. A kétszeres eljárás tilalma.

⁹ A jogellenesen megszerzett bizonyítékok kizárására vonatkozó szabályokat részletesen lásd: GÁCSI Anett Erzsébet: *A jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése a büntetőeljárásban*. Pólay Alapítvány, Szeged, 2016. 24–65.

¹⁰ FANTOLY (2017): i.m. 47.

¹¹ Patrick R. ANDERSON – Donald J. NEWMAN: *Introduction to criminal justice*. Fifth Edition. McGraw–Hill Inc., New York, 1993. 92.

¹² Erwin CHEREMINSKY – Laurice L. LEVENSON: *Criminal Procedure*. Adjudication. Third Edition. Wolters Kluwer, New York, 2018. 43.

2. A negyedik alkotmány-kiegészítés¹³

A *negyedik alkotmány-kiegészítés a jogellenes kutatás és lefoglalás tilalmát tartalmazza*. Ez az alkotmány-kiegészítés tiltja azt, hogy a büntetőügyekben eljáró hatóságok az állampolgárokat (ház)kutatással, okirataik vagy más irataik, illetve személyes tulajdonukat képező dolgok átvizsgálásával vagy lefoglalásával hatósági engedély nélkül, indokolatlanul zaklassák, háborgassák. Házkutatási parancsot csak bűncselekmény megalapozott gyanúja esetén lehet kibocsátani, eskü alatt tett tanúvallomás megerősítése által.¹⁴ Ahogyan azt a Legfelsőbb Bíróság a *Mapp v. Ohio* ítéletében¹⁵ (1961) kifejtette, a szövetségi alkotmány megsértésével folytatott kutatások és lefoglalások során szerzett bizonyítékokat nem lehet felhasználni a büntetőeljárásban.

A gyanúsítottal szemben folytatott jogellenes kutatás vagy lefoglaláselkerülése érdekében a nyomozó hatóságok általában kutatási engedély/parancs (*warrant*) birtokában járnak el. A kutatási engedély megszerzése érdekében a nyomozó hatóságnak bizonyítékokkal kell alátámasztania a kutatás szükségességét, továbbá részletesen meg kell határozni a kutatással érintett helyet és a lefoglalni szándékozott tárgyi bizonyítási eszközöket. Kutatási engedélyt/parancsot csak pártatlan és független bíró bocsáthat ki; a kutatás az ingatlanok és járművek mellett kiterjedhet telefonlehallgatásra és a közösségi média egyéb színtereinek, például a Twitter, Facebook és más hasonló kommunikációs csatornák átvizsgálására.¹⁶

Vannak azonban olyan körülmények, amikor a nyomozó hatóságok kivételesen kutatási engedély nélkül is lefolytathatják a kutatást vagy lefoglalást,¹⁷ amennyiben az adott helyzetben az „észszerű” („reasonable”). Ilyen eset például, ha a kutatást vagy lefoglalást a közbiztonság veszélyeztetése vagy a bizonyítékok elvesztésének veszélye miatt haladéktalanul kell végrehajtani (például előzetes fogvatartását kell elrendelni egy fegyveres rablásban tettenért elkövetőnek, akinek természetesen ilyenkor a lakása, személygépkocsija és a ruházata is átvizsgálható és az őrzetében lévő tárgyak is lefoglalhatóak – külön engedély nélkül.)¹⁸

Miután a rendőrség letartóztatja a gyanúsítottat, a bíró megállapítja az óvadékot, amely meghatározott összegű készpénz. Az óvadék lehetővé teszi a terhelt számára, hogy szabadlábban védekezzen. Ezt követően az eljárás folyamán, ha a terhelt megjelenik a szabályszerű idézésekre, a bíróság visszatéríti az óvadékot, de ha a terhelt elmulasztja az eljárási cselekményen való megjelenést, akkor a bíróság megtartja az óvadékot és elfogatóparancsot bocsát ki a terhelt ellen. Az óvadék megállapításáról szóló bírói ülés során a bíró nyilatkoztatja a

¹³ <https://constitution.findlaw.com/amendment4.html> (2019.06.27.)

¹⁴ <https://constitution.findlaw.com/ammendment4.html> (2019.06.27.)

¹⁵ 367 U.S. 643 (1961) Részletes esetismertetést lásd: <https://uscourts.gov/about-federal.../mapp-v-ohio-podcast> (2019.06.27.)

¹⁶ Frank LABUDA: Criminal Procedures in the U.S. Lecture Slides.

¹⁷ AMAR, Akhil Reed: *The Constitution and Criminal Procedure: First Principles*. Yale University Press, New Haven and London, 1997. 3.

¹⁸ Frank LABUDA: Criminal Procedures in the U.S. Lecture Slides.

terheltet, hogy a büntetőjogi felelősségét elismeri-e, ügyvédi segítséghez hozzájutott-e vagy kirendelt ügyvédet igényel.¹⁹

3. Az ötödik alkotmány-kiegészítés²⁰

3.1. A vádesküdszék szerepe. Az *ötödik alkotmány-kiegészítés szerint bűncselekmény vádja alapján akkor lehet valakit büntetőeljárás alá vonni, ha egy vádesküdszék (grand jury) vádat emelt az illető ellen* (ez alól kivételt képeznek a hadbíróóságok, amelyekre külön eljárásrend vonatkozik). A vádesküdszék (vagy nagyesküdszék) a perbíróóság mellé rendelt esküdt testület, amely 12-23 időlegesen megválasztott esküdtből áll.²¹ A vádesküdszék feladata annak eldöntése, hogy az állami közvádló által előterjesztett bizonyítékok alapján elegendő alapja van-e a terhelt elleni főtárgyalás megindításának.²² A vád alá helyezési eljárásban a vádesküdszék tehát azt vizsgálja, hogy az ügyészségnek elegendő bizonyítéka van-e arra, hogy a terheltet a bíróság elé állítsa. Döntéséről vádhatározatot (*indictment*) bocsát ki. A vádesküdszéki eljárás az ügyész szóbeli előadására épül, azon fő szabály szerint a terhelt nincs jelen. Amennyiben azonban a terhelt él a jelenlét jogával, vallomást is tehet. A vád alá helyezési eljárás során kirajzolódik a bizonyítékokra és a bizonyításra vonatkozó követelményszint a vád alá helyezési döntéshez, amely csak alapos ok fennállása esetén valósulhat meg. Hogy mely esetekben kell az ügyésznek vádhatározatot kérnie a vádesküdszéktől, az államonként eltérően szabályozott. Szövetségi szinten minden olyan bűncselekmény esetén szükséges vádhatározat, amelyet legalább 1 év szabadságvesztéssel rendelnek büntetni.²³ A *Hurtado v. California* ügyben²⁴ 1884-ben a Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy az államok még a legsúlyosabb bűncselekmények esetén sem kötelesek a vádemeléshez szükséges döntés meghozatalához vádesküdszéket felállítani, illetve ha élnek is ezzel a megoldással, eltérő eljárási szabályokat alkalmazhatnak, mint a szövetségi vádesküdszékre vonatkozó szabályok.²⁵ A *Costello v. United States* ügyben²⁶ (1956) az volt a kérdés, hogy a csupán hallomás-tanúkra („*hearsay evidence*”) alapozott és a vádemelés vonatkozásában igenlő vádesküdszéki döntés alapján lehet-e a vádlottat bíróság elé állítani. A Legfelsőbb Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem sérti az ötödik alkotmány-kiegészítést, ha csupán hallomás-tanúk vallomásai alapján kerül sor a vádesküdszék igenlő döntésére a vádemelés

¹⁹ Erwin CHERMERINSKY – Laurice L. LEVENSON (2018.): i.m. 48.

²⁰ <https://constitution.findlaw.com/amendment5.html> (2019.06.27.)

²¹ SCHMID, Niklaus: *Das amerikanische Strafverfahren, Eine Einführung*. Heilderberg, 1986. 45.

²² Paul C. GIANNELLI: *Understanding Evidence*. 3rd Edition. LexisNexis, San Francisco, 2009. 32–33.

²³ A grand jury eljárásának részletesebb szabályait lásd: FANTOLY Zsanett (2017): i.m. 51.

²⁴ *Hurtado v. California* 110 U.S. 516 (1884) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/110/516> (2019.06.27.)

²⁵ Jelenleg a tagállamok kb. egyharmadában működnek vádesküdszék.

²⁶ *Costello v. United States* 350 U.S. 359 (1956) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/350/359> (2019.06.27.)

kérdésében. A *United States v. Williams* ügyben²⁷ 1992-ben pedig azt vizsgálta a legfőbb bírói tanács, hogy visszatartat-e bizonyítékokat a vádesküdszék elől az ügyész, azaz a terhelt büntetőjogi felelősségét mentő vagy enyhítő bizonyítékokat is a vádesküdszék elé kell-e tárnia az ügyésznek, csakúgy mint a vád alaposságát alátámasztó bizonyítékokat. A kérdés aktualitását az adta, hogy a bíróság nem fogadta be a vádesküdszék igenlő döntésén alapuló ügyészi vádat arra hivatkozva, hogy az ügyészség nem tárta az összes birtokában lévő bizonyítékot a vádesküdszék elé, hanem szándékosan visszatartotta azokat az információkat, amelyek a terhelt ártatlanságát támasztották alá. A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint nem sérti az ötödik alkotmány-kiegészítést az, ha az ügyészség visszatart büntetőjogi felelősséget mentő vagy enyhítő bizonyítékokat, mivel a vádesküdszék eljárása csupán annak eldöntésére irányul, hogy a vádemeléshez szükséges terhelő bizonyítékok rendelkezésre állnak-e. A terhelt bűnösségében való döntés pedig már a főtárgyaláson az esküdszék feladata, ahol valamennyi (terhelő-, mentő, felelősséget súlyosító, illetve enyhítő) bizonyíték értékelésre kerül.²⁸

3.2. A kétszeres értékelés tilalma. Szintén az *ötödik alkotmány-kiegészítés* tartalmazza, hogy ha valakit egyszer egy bűncselekmény vádja alól felmentettek, akkor nem indulhat ellene másodszor is büntetőeljárás ugyanazon tényállás miatt.²⁹ A *kétszeres eljárás/értékelés tilalma* alapján a vád alól felmentett személy ellen akkor sem lehet újabb büntetőeljárást indítani, ha időközben újabb terhelő bizonyítékok kerültek elő. Kivételes esetben azonban előfordulhat, hogy egy vádlottat állami szinten felmentenek egy bűncselekmény vádja alól, de aztán szövetségi szinten elítélik egy másik, ugyanahhoz a cselekményhez kapcsolódó vád alapján.³⁰ A *Benton v. Maryland* ügyben³¹ (1969) a Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy a kétszeres értékelés tilalma kötelezően vonatkozik az államokra. A *North Carolina v. Pearce* ügyben³² (1969) került megfogalmazásra, hogy a kétszeres értékelés tilalma három követelményt jelent: véd egy esetleges második vádemelés ellen ugyanazon bűncselekmény vonatkozásában a felmentő ítélet után (1), véd egy esetleges második vádemelés ellen ugyanazon bűncselekmény vonatkozásában az elítélést követően (2), véd a többszörös büntetések ellen ugyanazon bűncselekmény tekintetében (3).³³ Ahogyan a *Green v. United States* ügyben³⁴ (1957) fogalmazott a bíróság: „nem szabad megengedni, hogy az állam minden erőforrásával és hatalmával ismételt kísérletet tegyen az egyén

²⁷ *United States v. Williams* 504 U.S. 36 (1992) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/504/36> (2019.06.27.)

²⁸ FANTOLY (2017): i.m. 58.

²⁹ <https://constitution.findlaw.com/amendment5.html> (2019.06.27.)

³⁰ Erwin Chemerinsky – Laurice L. Levenson (2018): i.m. 608.

³¹ *Benton v. Maryland*, 395 U.S. 784 (1969) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/395/784> (2019.06.27.)

³² *North Carolina v. Pearce* 395 U.S. 711, 717 (1969) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/395/711> (2019.06.27.)

³³ AMAR, Akhil Reed (1997) 52.

³⁴ *Green v. United States* 355 U.S. 184, 187-188 (1957) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/355/184> (2019.06.27.)

feltételezett bűncselekményért való elítélésére és ezáltal kitegye az állampolgárt annak, hogy [...] állandó bizonytalanságban éljen [...].”

3.3. Az önvádra kötelezés tilalma. Az *ötödik alkotmány-kiegészítés az önvádra kötelezés tilalmát is tartalmazza*: azaz a terhelt önmagára nézve nem köteles (terhelő) nyilatkozatot tenni és nem kötelezhető arra sem, hogy önmaga ellen bizonyítékot szolgáltatson. Ennek megfelelően dönthet úgy, hogy nem tesz vallomást (1); vallomást tesz, de egyes kérdésekre nem válaszol, amelyekkel önmagára nézve terhelő bizonyítékot szolgáltatna a hatóság részére (2). Az amerikai büntetőeljárársban ugyanis a terhelt nem köteles vallomást tenni, de ha úgy dönt, hogy – eskü alatt –vallomást tesz, igazmondásra köteles.³⁵ A vádhatóság tehát szólíthatja tanúnak a vádlottat és indítványozhatja, hogy tegyen vallomást.³⁶ A „*pleading the fifth*” kifejezés³⁷ a büntetőügyekben gyakran elhangzik, amikor az érintett nem akar önmagát terhelő vallomást tenni és ezen kijelentés által mentesül az adott kérdésre adandó válaszadási kötelezettség alól. A kérdés csupán az: nem kelti-e a védekezés ezen módja az esküdtekben azt a benyomást, hogy a vádlott azért él a hallgatás jogával („*right of silence*”), mert bűnös? Míg ugyanis a kontinentális európai országok többségében a terhelt a terhelti vallomás részét képező érdemi védekezés keretében élhet a védekezési hazugság jogával (de más bűncselekmény elkövetésével alaptalanul nem vádolhat), addig az amerikai igazságszolgáltatási rendszer nem ismeri ezt a lehetőséget és igazmondási kötelezettsége van a tanúvallomás tételére vállalkozó terheltnek.³⁸ A *Griffin v. California* ügyben³⁹ (1965) a Legfelsőbb Bíróság úgy ítélte meg, hogy a sérti az ötödik alkotmány-kiegészítést, ha az ügyész a záróbeszédében azt kéri az esküdtszék tagjaitól, hogy a vádlott büntetőjogi felelősségét megalapozó körülményként vegyék figyelembe azt, hogy a vádlott élt a hallgatás jogával, holott őt az ügyész szerette volna kihallgatni a tárgyaláson. A döntés értelmében ugyancsak az ötödik alkotmány-kiegészítésbe ütközik a bíró azon – az összegző beszédében tett – felhívása, hogy az esküdtszék mérlegelje a vádlott terhére azt a tényt, hogy – az ügyész indítványa ellenére – nem tett vallomást.⁴⁰ A következő lépés a kérdés eldöntése során a *White v. Woodall* ügyben⁴¹ (2014) hozott döntés volt, ahol az volt a vádlott álláspontja, hogy a bíróságnak kifejezetten figyelmeztetnie kell főbenjáró bűncselekmények esetén az esküdtszéket arra, hogy nem értékelhető a vádlott terhére, ha él a hallgatás jogával. Az ügyben született legfelsőbb bírósági döntés alapján az esküdtszék nem értékelheti a terhelt terhére

³⁵ HACK Péter: *A kihallgatás rendszere a tárgyaláson*. In: Tóth Mihály (szerk.): *Büntető eljárásjogi kézikönyv*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 354.

³⁶ Gordon MAHLER: *Az amerikai büntetőeljárás vázlata*. In: Tóth Mihály (szerk.): *Büntető eljárásjogi kézikönyv*. Osiris Kiadó. Budapest, 2003. 78.

³⁷ „Élek az ötödik alkotmány-kiegészítésben biztosított jogommal és nem nyilatkozom.”

³⁸ FANTOLY (2009): i.m. 57.

³⁹ *Griffin v. California* 380 U.S. 609 (1965) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/380/609> (2019.06.27.)

⁴⁰ AMAR, Akhil Reed: *The Constitution and Criminal Procedure: First Principles*. Yale University Press, New Haven and London, 1997. 51-52.

⁴¹ *White v. Woodall* ügy, 134 S. Ct. 1697 (2014) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/134/1697> (2019.06.27.)

azt, hogy a hallgatás jogával él akár az egész eljárás alatt, akár csak egyes kérdések tekintetében.⁴²

3.4. A tisztességes eljáráshoz való jog – tág értelemben. Az *ötödik alkotmány-kiegészítés* tartalmazza továbbá általánosan a tisztességes eljárás követelményét a büntető ügyekben: *senkit sem lehet megfosztani életétől, szabadságától vagy vagyonától tisztességes jogi eljárás lefolytatása nélkül.*⁴³ Az ötödik alkotmány-kiegészítés alapján így a bírák feladata, hogy a médiának az esküdtszék döntéseire gyakorolt hatását minimalizálják. Például a *Carey v. Musladin*⁴⁴ ügyben a Legfelsőbb Bíróságnak abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy sértette-e a vádlott tisztességes eljáráshoz való jogát, amikor az állami bíróság engedte, hogy a sértett családtagjai a tárgyalóteremben az első sorban helyet foglaljanak és egységesen a sértett emlékét szimbolizáló jelvényt tűzzenek ruhájukra. A befolyásmentes ítélezés – különösen a nyilvánosság érdeklődésére számot tartó ügyekben – a helyes ítéletek alapja, amely azért is fontos, mert az Egyesült Államokban megismételt eljárásra nincs mód.

4. A hatodik alkotmány-kiegészítés⁴⁵

A *hatodik alkotmány-kiegészítés* a büntetőeljárások menetének alapelveit határozza meg. *A vádlottnak joga van arra, hogy bűnösségéről vagy ártatlanságáról gyors és nyilvános tárgyaláson döntsenek, pártatlan bíróság (esküdtszék) előtt.*

4.1. Előzetes meghallgatás, esküdtszék. A tisztességes tárgyaláshoz való jog („*right to a fair trial*”) az egyik legfontosabb alapjog az amerikai büntetőeljárásban. A tárgyalás előtti meghallgatás a vádemelés utáni következő lépés: az ügyész és a védő (vagy védői csoport) kéri az előzetes meghallgatások lefolytatását a bírótól.⁴⁶ A bíró előtt tett előzetes meghallgatások arra szolgálnak, hogy támadható legyen egyes bizonyítékok jogszerűsége és így felhasználhatósága, különös tekintettel a rendőrségi eljárásban beszerzett tárgyi bizonyítékokra és az ott felvett vallomásokra. Az itt elhangzó indítványok tehát általában arra irányulnak, hogy a bíró rekesszen ki egyes bizonyítékokat, vagy hogy bizonyos személyek ne tanúskodhassanak az esküdtszék előtt.⁴⁷

Ahogy *Tocqueville* már az 1830-as években megfogalmazta: az *esküdtszéki tárgyalás* több mint csupán egy jogintézmény – „ez az amerikai állampolgárok

⁴² *White v. Woodall* ügy, 134 S. Ct. 1697 (2014) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/134/1697> (2019.06.27.)

⁴³ <https://constitution.findlaw.com/amendment5.html> (2019.06.27.)

⁴⁴ *Carey v. Musladin* ügy, 549 U.S. 70 (2006) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/549/70> (2019.06.27.)

⁴⁵ <https://constitution.findlaw.com/amendment6.html> (2019.06.27.)

⁴⁶ Erwin CHEREMINSKY – Laurice L. LEVENSON (2018): i.m. 51.

⁴⁷ Erwin CHEREMINSKY – Laurice L. LEVENSON (2018): i.m. 43.

szuverenitásának egyik formája.⁴⁸ Az esküdtszék mai formájában való megjelenése előtt a következő jelentős jogi mérföldkövek alakították annak arculatát: 1776-ban az Egyesült Államok alkotmánya létrehozta az esküdtszéki tárgyalást és a vádesküdszék általi vádemelést.⁴⁹ A hatodik alkotmány-kiegészítés által biztosított jog a pártatlan esküdtszék előtt lefolytatandó nyilvános eljárásához, 1791-ben született.⁵⁰ 1868-ban a 14. alkotmány-kiegészítés egy bekezdése megerősítette azt, hogy a büntetőügyek elbírálásának törvényes útja az esküdtszéki eljárás. 1870-ben a 15. alkotmány-kiegészítés rögzítette, hogy a „választójogot sem az Egyesült Államok sem bármely állam nem vonhatja el faj vagy bőrszín alapján.” Az 1875. évi Föderatív Polgári Jogokról szóló törvény alapján pedig „egy állampolgár sem zárható ki vádesküdti vagy a tárgyaláson történő esküdti szolgálatból [...] faji megkülönböztetés alapján. Végül az 1879. évi Föderatív Esküdti Kiválasztásról szóló törvény az esküdtté válás részletszabályait rögzítette.⁵¹ Az esküdtszéki tárgyaláshoz való alapvető jogot deklarálta a *Duncan v. Louisiana* ügyben⁵² (1968) hozott döntés is, amely a büntető igazságszolgáltatás ezen formáját minden államban alkalmazandó igazságszolgáltatási fórumként ismerte el.⁵³ Az Egyesült Államokban az ítélezés megoszlik az esküdtszék és a hivatásos bíró között: ha az esküdtszék bűnösnek ítéli a vádlottat, a büntetéskiszabás egyedül a bíró feladata.⁵⁴ A bírónak széles diszkrecionális joga van a terhelt büntetésének meghatározásában az egyes tételesjogi keretek között. A szabadságvesztés mellett annak alternatívái is egyre nagyobb szerepet kapnak (már csak a börtönök túlszűfoltóságának okán is); jelentős a közérdekű munka és az intézményeken belüli kezelések. A restoratív igazságszolgáltatás fényében a jóvátétel is hangsúlyos szerepet kap az ítélezésben.⁵⁵

A hatodik alkotmány-kiegészítés tehát a nyilvános tárgyaláshoz való jogot garantálja egy *pártatlan esküdtszék* által. Szabálysértési ügyekben nincs az eljárás alá vont személynek alapjoga az esküdtszékhez. Vétség esetén vagy hat esküdtből álló esküdtszék jár el, vagy nincs esküdtszéki eljárás, hanem bíró által lefolytatott tárgyalás („*Bench Trial*”) folyik. A tárgyalási esküdtszék büntett esetén tizenkét esküdtből áll (és néhány „pót-esküdtből”), de itt is van lehetőség hivatásos bírói tanács („*Bench Trial*”) általi eljárásra.⁵⁶

⁴⁸ Alexis de TOCQUEVILLE: *Democracy in America*. <https://www.seas3.elte.hu/coursematerial/.../Alexis-de-Tocqueville-Democracy-in-America.pdf> (2019.06.27.)

⁴⁹ AMAR, Akhil Reed (1997): i.m. 120.

⁵⁰ BADÓ Attila: *Esküdtszéki ítéletek. Futni hagyott bűnösök? Hírheft esetek az Egyesült Államok igazságszolgáltatásának történetéből*. Studio Batiq, Szeged, 2004. 160.

⁵¹ Frank LABUDA: *Criminal Procedures in the U.S. Lectures Slides*.

⁵² *Duncan v. Louisiana* 391 U.S. 145 (1968) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/391/145> (2019.06.27.)

⁵³ Az esküdtszék összetételével és az esküdtválasztással kapcsolatos további lényeges döntések: *William v. Florida* 399 U.S. 78 (1970); *Ballew v. Georgia* 435 U.S. 223 (1978); *Apodaca v. Oregon* 406 U.S. 404 (1972); *Taylor v. Louisiana* 419 U.S. 522 (1975); *Batson v. Kentucky* 476 U.S. 79 (1986); *Synder v. Louisiana* 552 U.S. 472 (2008); *Rivera v. Illinois* 556 U.S. 148 (2009)

⁵⁴ Gordon MAHLER (2003): i.m. 78.

⁵⁵ Lawrence M. FRIEDMAN: *American Law. An Introduction*. Second edition. Stanford University. W.W. Norton & Company, New York – London, 1975. 197-200.

⁵⁶ Erwin CHERMERINSKY – Laurice L. LEVENSON: *Criminal Procedure* (2018): i.m. 52.

Az amerikai büntető igazságszolgáltatási rendszer mindkét fél számára lehetővé teszi, hogy az esküdtszék tagjainak kiválasztása során egyes leendő esküdtekkel szemben kifogással éljen. Ha egy fél kifogással él egy leendő esküdt ellen, akkor a bíróságnak ki kell zárnia a jelöltet az esküdtek köréből. A kizárási indítványok célja az elfogultság kiküszöbölése.⁵⁷ Bár sem az ügyészség, sem a terhelt, illetve védője nem köteles megindokolni kizárási indítványát, nem minden kizárás megengedett. Amint azt a Legfelsőbb Bíróság a *Batson v. Kentucky*⁵⁸ és a *J.E.B. v. Alabama*⁵⁹ ügyekben kimondta, kizárólag a leendő esküdt bőrszínére vagy nemére tekintettel nem lehet kizárási indítványt alapozni.⁶⁰ Jelenleg a vádlott csak akkor kifogásolhatja az esküdtszék összetételét ha „az összetétel jelentős mértékű előítéletet eredményez a vádlottal szemben.” A kiválasztott esküdtek esküt tesznek az esküdti szolgálatra való alkalmasságukra vonatkozó kérdések megválaszolására („Voir Dire”).⁶¹ Az esküdtszék megválasztása után az esküdtek felesküsznek.⁶² Ezt

⁵⁷ GIANNELLI (2009): i.m. 35-36.

⁵⁸ *Batson v. Kentucky* 476 U.S. 79 (1986) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/476/79> (2019.06.27.)

⁵⁹ *J.E.B. v. Alabama* 511 U.S. 127 (1994) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/511/127> (2019.06.27.)

⁶⁰ Az esküdtszék összeállításán való változtatás kérdése már az 1880-as *Strauder v. West Virginia* ügyben felmerült, amikor megállapítást nyert, hogy az afro-amerikaiak esküdtszékből való kizárása sérti a 14. alkotmány-kiegészítést. Egészen pontosan a bíróság úgy ítélte, hogy a kizárás nem az afro-amerikaiak esküdti szolgálathoz való jogát, hanem az afro-amerikai vádlottak egyenlő törvényi védelemhez való jogát sértette. Az afro-amerikaiak szisztematikus kizárása az 1960-as évekig fennmaradt a *Virginia v. Rives* ügyre (1880) hivatkozással, amelyben rögzítést nyert, hogy nincs esküdti szolgálathoz való alapjog. S bár az 1920-as években a nők szavazati jogot szereztek a 19. alkotmány-kiegészítéssel, a *Hoyt v. Florida* ügyben (1961) a bíróság alkotmányosnak találta azt az esküdti rendszert, ahol a nők csak önkéntességből szolgálnak, a férfiakat pedig kiválasztották a szolgálatra. Ez a helyzet egészen 1975-ig tartott, amikor a *Taylor v. Louisiana* ügyben (1975) kimondták, hogy a nőknek a férfiakkal egyenlő joguk van esküdtként való szolgálatra.

⁶¹ Például egy Voir Dire kérdéssor a New Yorki bíróságon az alábbi adatokat tartalmazza:

Esküdt száma _____ Esküdti hely száma _____

1. Neve:

2. Lakóhelye – Mióta lakik ott?

3. Családi állapota:

4. Legmagasabb végzettsége:

5. Foglalkozása:

6. A házastársa foglalkozása:

7. Vannak gyermekei?

8. Gyermekek száma és életkora?

9. Szolgált-e már a hadseregben?

10. Van-e jogi képzettsége vagy végzett-e jogi munkát?

11. Volt-e már sértettje vagy szemtanúja bűncselekménynek?

12. Volt-e már bűncselekmény miatt elítélve?

13. Szolgált-e már esküdtként? Hol? Mikor?

14. Melyek az érdeklődési területei, mint pl. zene, sport, olvasás, kertészet, TV nézés stb.?

15. Mely társadalmi vagy közszolgálati szervezethez tartozik?

16. Van-e valamilyen erkölcsi, vallási vagy filozófiai aggálya, ami miatt nem tudna mások ügyében itélkezni?

Forrás: Frank LABUDA: Criminal Procedures in the U.S. Lecture Slides.

⁶² GIANNELLI (2009): i.m. 35-36.

követően a bíróság előzetes tájékoztatást ad az esküdtszéknek az eljárás menetéről és a lehetséges döntéseikről.⁶³

A terheltet a tárgyalás alatt megilleti az ártatlanság véelme, a bizonyítási teher pedig a vádló oldalán van. Csak a kétséget kizáró bizonyítottság alapozhat meg bűnösséget, a büntetőjogi felelősség kérdésében való döntés az esküdtszék feladata.⁶⁴

A tárgyalás a vád nyitóbeszédével veszi kezdetét. A védelem számára a nyitóbeszéd prezentálása csupán lehetőség. A nyitóbeszédekben a felek összegzik előzetes álláspontjukat az ügyről és előre vetítik, hogy mire fognak koncentrálni a bizonyítási eljárás során. A bizonyítási eljárás menetében a felek külön vonultatják fel tanúikat és egyéb bizonyítékaikat. A tisztességes eljárás további garanciája tehát, hogy a vádlottnak joga van tanúkat állítani, bizonyítékokat előterjeszteni, és felvázolni az ügygel kapcsolatos álláspontját. A védelem megfelelő felkészülése érdekében az ügyésznek biztosítania kell, hogy a terhelt a tárgyalás előtt megismerhesse a vád bizonyítékait. Mivel a vád bizonyítása a vádlót terheli, az ügyésznek a vádat alátámasztó bizonyítékokat elő kell terjesztenie, a védelem pedig bizonyítékot terjeszthet elő a vádlott védelmében, de erre – az ártatlanság véelme miatt – nem kötelezhető. Az ellenérdekű fél a keresztkérdés módszerével igyekszik a tanúk és szakértők szavahihetőségét megkérdőjelezni az esküdtek előtt, a felek egymás bizonyítékait ily módon cáfolhatják.⁶⁵ A hatodik alkotmánykiegészítés által garantált egyik jog a *konfrontációnak nevezett jogosultság*, azaz a terheltnek az a joga, hogy a vád tanúinak szavahihetőségét keresztkérdések által megkérdőjelezhesse.⁶⁶ E jog fenntartásának nehézsége akkor merül fel, ha egy tanú a rendőrségen vallomást tesz, majd az eljárás későbbi szakaszaiban nem lesz idézhető, mert ismeretlen helyre távozik. A *Giles v. Kalifornia* ügyben⁶⁷ a Legfelsőbb Bíróság azt vizsgálta, hogy ilyen körülmények között a terhelt elveszíti-e a konfrontációhoz való jogát. A Legfelsőbb Bíróság úgy ítélte meg, hogy ezekben az esetekben sem sérülhet a hatodik alkotmánykiegészítés által biztosított tanúkikérdezéshez való jog, így amennyiben a tanú nem idézhető a tárgyalásra, a korábbi vallomása nem használható fel.⁶⁸ A bizonyítási eljárás befejezését követően a védelem összefoglaló védőbeszédet adhat elő. Az ügyész számára kötelező a vádbeszéd megtartása, amelyet – szükség szerint – a bíró kioktatása követ az esküdtszék felé.⁶⁹ Ezt követően az esküdtszék visszavonul tanácskozni és – ha lehetséges – döntést hoz.⁷⁰ Mind az elítéléshez, mind a felmentéshez egyhangú

⁶³ FANTOLY (2017): i.m. 58.

⁶⁴ Graham C. LILLY – Daniel J. CAPRA – Stephen A. SALTZBURG: *Principles of Evidence. Fifth Edition.* Concise Hornbook Series. USA. 2009. 6.

⁶⁵ FANTOLY (2017): i.m. 55-57.

⁶⁶ AMAR, Akhil Reed (1997) 125. A keresztkérdésről részletesen lásd: FANTOLY Zsannett: A keresztkérdés és a felek általi kihallgatás a büntetőeljárásban. *Jogtudományi Közlöny*, 2008/8. 58.

⁶⁷ *Giles v. Kalifornia* 554 U.S. 353 (2008)

⁶⁸ Hasonló döntés született a *Kansas v. Cheever* [134 S. Ct. 596 (2013)] ügyben is.

⁶⁹ GIANNELLI (2009): i.m. 39.

⁷⁰ Graham C. LILLY: *An Introduction to the Law of Evidence.* Third Edition. West Publishong Co., USA, 1996. 127-128.

döntés szükséges. Ha az esküdtszék döntésképtelen („Hung Jury”), fel kell oszlatni és új tárgyalást kell lefolytatni.⁷¹

Az Egyesült Államokban a XIX. század közepéig az esküdtszék tényleg, és jogkérdésben egyaránt döntöttek,⁷² ám a jogász professzió fejlődésével a jogi kérdések egyre bonyolultabbá és nehezebben érthetővé váltak a laikusok számára.⁷³ Két eljárásjogi intézmény nagymértékben csökkentette az esküdtszék befolyását: egyrészt a vádalku megjelenése,⁷⁴ másrészt a bizonyítási szabályok („*Evidence law*”) kialakulása.⁷⁵ Ma a büntettek miatt indult büntetőeljárásokban a vádlottak 94%-a bűnösnek vallja magát a bíróságok előtt és az ügye vádalkuval zárul.⁷⁶ Azok az ügyek pedig, amelyek a tárgyalás szakáig eljutnak, kb. 50 %-ban bírói (*bench*) tárgyalások keretében nyernek elintézészt, ahol a bizonyítási szabályok értelmezésének meghatározó szerepe van.⁷⁷

Ma az amerikai esküdtszéki rendszer alapvető problémáját jelentik az esküdtszéki eljárás adminisztratív költségei. Az esküdtek kiválasztása önmagában is időigényes és költséges. Az esküdtszéki eljárás általában hosszadalmasabb, mint a bírói (*bench*) tárgyalás;⁷⁸ a tanúk időbeosztása és a drága ügyvédek, továbbá a költséges bizonyítási eljárások (például videó/skype vallomás) tovább emelik az eljárások költségeit. Az esküdtek eseti költségei (például jelentős jövedelem-kiesés a munkahelyről való távolmaradás miatt, illetve a tárgyalások átlagos idejének megnövekedése által az elmulasztott munkaidő emelkedése) szintén nem kedveznek a pergazdaságosságnak.⁷⁹

A szakmai kérdések vonatkozásában szintén támadható az esküdtszéki rendszer. A felek az előzetes kifogások során igyekeznek a legalkalmasabb és rátermettebb esküdtek kizárására a kiválasztás során, mintha csak „az esküdtszék butítása” lenne a cél. A tény- és jogkérdések összetettsége miatt az esküdtektől egyre komplexebb ügyek megítélését várják, miközben az amerikai jog is egyre bonyolultabbá vált. A komplex ügyek hosszabb tárgyalásokat, több vallomást és bizonyítékot vonnak maguk után és kérdésessé válik, hogy az esküdtek valóban érték-e a bíró felvilágosítását a törvényt, vagy a bonyolultabb ügyek tárgyát illetően.⁸⁰

⁷¹ Erwin CHERMERINSKY – Laurice L. LEVENSON (2018): i.m. 53.

⁷² Graham C. LILLY (1996): i.m. 7.

⁷³ A New Hampshire-i Legfelsőbb Bíróság egy volt bírja azt a felvilágosítást adta egy esküdtszéknek, hogy a *common law* helyett a józan észre támaszkodjanak: „egy tiszta fej és egy őszinte szív többet ér, mint a jogászok összes törvénye.” Forrás: Frank LABUDA: Criminal Procedure in the U.S. Lecture Slides.

⁷⁴ FANTOLY Zsanett – ÖRDÖG-DEÁK Andrea: Vádalku kontinentális módra. *Magyar Jog*, 2016/6. 52.

⁷⁵ BÁRD Károly: Az út az igazsághoz – büntetőeljárás törvényünk a jogállami elvek tükrében. *Belügyi Szemle*, 2019/3. 10.

⁷⁶ FARKAS Ákos: *A falra akasztott nádपालca, avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai*. Osiris Kiadó, Budapest, 2002. 97–118.

⁷⁷ Frank LABUDA: Criminal Procedures in the U.S. Lecture Slides.

⁷⁸ Az átlagos föderatív vagy állami esküdtszéki tárgyalás kétszer olyan hosszú ideig tart, mint egy bírói (*bench*) tárgyalás.

⁷⁹ Frank LABUDA: Criminal Procedures in the U.S. Lecture Slides.

⁸⁰ Frank LABUDA: Criminal Procedures in the U.S. Lecture Slides.

E problémák felett az amerikai igazságszolgáltatás sem hunyhat szemet és sorra születnek a reform ötletek. Az esküdtek ellenszolgáltatásának növelése mellett az esküdtek kizárását célzó előzetes kifogások eltörlése vagy csökkentése is szóba került, illetve egyes szerzők az esküdti kötelezettség alóli felmentések vagy az esküdti szolgálatok idejének korlátozásában látják a megoldást. Mások szerint elegendő lenne az egyszerűsített esküdti felvilágosítás bevezetése. Megint mások szerint a bonyolult megítélésű, összetett ügyekre a szakbírák alkalmazása lenne célravezető, továbbá azokban az ügyekben, ahol az esküdteknek az ügy megítéléséhez egy adott szakmai végzettséggel vagy tapasztalattal kell rendelkeznie, különleges esküdtszék felállítása látszik célszerűnek. Az is megoldásként szolgálhat, ha minden esetben kizárólag hozzáértő szakértőkből állna az esküdtszék. Ameddig azonban az esküdtszéki eljáráshoz való jog alkotmányos alapjognak minősül, attól megfosztani senkit nem lehet.⁸¹

4.2. Jog az észszerű időn belüli tárgyaláshoz. A *gyors tárgyaláshoz való jog* értelmezését az USA Legfelsőbb Bírósága a *United States v. Marion* ügyben⁸² (1971) végezte el. Az ítéletben a bíróság kifejtette, hogy az eljárás elhúzódása csak a vádemelést követően értékelhető a hatodik alkotmány-kiegészítésbe ütköző magatartásként. Az eljáró hatóságok oldaláról jelentkező késedelem tehát csupán a vádlotti minősítést követően bír relevanciával a hatodik alkotmány-kiegészítés szempontjából, és nem vonatkozhat a vádemelést megelőzően előforduló indokolatlan időhúzásra. Ezen időszak alatt ugyanis külön, speciális jogszabályok mellett a tisztességes eljáráshoz való jog garantálja a terhelt jogát ügyének észszerű időben való elbírálásához. Ezt támasztja alá a *United States v. Lovasco* ügyben⁸³ (1977) hozott határozat is, amelyben a terhelt ellen folytatott vizsgálati szakasz húzódott indokolatlanul 18 hónapig. Bár a nyomozás hatóságok általi indokolatlan elnyújtása nem alapozta meg a hatodik alkotmány-kiegészítés sérelmét, kétség kívül sértette a terhelt tisztességes eljáráshoz való jogát. Ebből következően az ügyészeknek haladéktalanul dönteniük kell a vádemelésről, illetve a vádemelés előtti eljárások lefolytatásáról. A gyors tárgyalási törvény alapján pedig a tárgyalásnak a vádirat benyújtását követő 70 napon belül meg kell kezdődnie.

4.3. A hatékony védelemhez való jog. A hatodik alkotmány-kiegészítés rendelkezik a terheltnek a *hatékony védelemhez való jogáról* is.⁸⁴ Ha a terhelt – szűkös anyagi lehetőségei miatt – nem engedheti meg magának a meghatalmazott védő eljárásba történő bevonását, az állam köteles neki ügyvédet biztosítani az Állami Védelmi Hivatalon keresztül. A szövetségi büntetőeljárás szabályok azt is előírják, hogy a terheltnek számára az eljárás minden szakaszában biztosítani kell az ügyvédi tanácshoz való hozzáférés lehetőségét, az első kihallgatásától kezdve. Ha a terhelt már a rendőrségi kihallgatás során igényt tart a védője tanácsaira, a

⁸¹ Frank LABUDA: Criminal Procedures in the U.S. Lecture Slides.

⁸² *United States v. Marion* 404 U.S. 307 (1971) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/404/307> (2019.06.27.)

⁸³ *United States v. Lovasco* 431 U.S. 783 (1977) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/430/783> (2019.06.27.)

⁸⁴ <https://constitution.findlaw.com/amendment6.html> (2019.06.27.)

rendőrségnek fel kell függesztenie a kihallgatást, amíg a védő meg nem érkezik. A terhelt azonban dönthet úgy is, hogy önkéntesen lemond a védőről, vagy önmagát képviseli. Ez utóbbit nevezzük "pro se" eljárásnak.⁸⁵

A védői közreműködésnek "hatékony"-nak kell lennie. A hatékony védői közreműködés hiánya megismételt eljárást indokolhat, ha ezáltal sérült a terhelt tisztességes eljáráshoz való joga. Ezzel együtt egészen 1963-ig, a híres *Gideon v. Wainwright* ügyig⁸⁶, az államok csak a legsúlyosabb bűncselekmények esetén tették kötelezővé védő részvételét a büntetőeljárásban. Több államban például csupán a halálbüntetéssel fenyegetett bűncselekmények esetén kellett védőt bevonni az eljárásba. Először a *Powell v. Alabama* ügyben⁸⁷ (1932) hangsúlyozta a Legfelsőbb Bíróság a védő jelentőségét. Powell és társai fiatal afroamerikai férfiak voltak, akiket két fehér bőrű lány sérelmére elkövetett szexuális erőszak vádjával állítottak bíróság elé. A tárgyalás reggelén került sor a védők kirendelésére, akiknek így felkészülni sem maradt idejük az ügyre. A vádlottakat elítélték, de a fellebbviteli bíróságként eljáró Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy sérült a vádlottak tisztességes eljáráshoz való joga. *Sutherland* bíró véleménye jól tükrözte a Legfelsőbb Bíróság álláspontját: „Azon a véleményen vagyunk, hogy az eset körülményeit figyelembe véve a védő eljárásba történő bevonásának szükségessége annyira elemi és kötelező jellegű lett volna, hogy az eljáró bíróság részéről ennek elmulasztása a vádlottak tizennegyedik alkotmány-kiegészítésben megfogalmazott tisztességes eljáráshoz való jogát sértette.”⁸⁸

A *Betty v. Brady* ügy⁸⁹ (1942) volt a következő sarokkő, amelyben viszont a Legfelsőbb Bíróság nem foglalt egyértelműen állást abban a kérdésben, hogy a tisztességes eljárásról rendelkező tizennegyedik alkotmány-kiegészítés magában foglalja-e a hatodik alkotmány-kiegészítésben rögzített hatékony védelemhez való jogot is. Döntésében a Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy a védelemhez való jog nem automatikusan biztosított minden esetben még az anyagilag nélkülöző terhelt számára sem, csupán akkor, ha a konkrét ügyben a vádlott tisztességes eljáráshoz való joga sérülne a védő hiánya miatt. Esetenként vannak azonban olyan körülmények (például a vádlott írástudatlansága vagy alacsony intelligenciaszintje), amelyek egyértelműen megalapozzák a védő biztosításának kötelezettségét a hatóságok számára. A Brady-döntést követően a bíróságoknak már letárgyalt esetek tömkelegében kellett állást foglalnia abban a kérdésben, hogy az adott ügyben a védő részvételének hiánya miatt sérült-e a vádlott tisztességes eljáráshoz való joga. A bíróságok állásfoglalásai nem voltak egységesek, míg végül a Legfelsőbb Bíróság a mérföldkőnek számító *Gideon v.*

⁸⁵ <https://mad.uscourts.gov/general/pdf> (2019.06.27.)

⁸⁶ *Gideon v. Wainwright* 372 U.S. 335 (1963) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/372/783> (2019.06.27.)

⁸⁷ *Powell v. Alabama* 287 U.S. 45, 64-65 (1932) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/45/64> (2019.06.27.)

⁸⁸ Erwin CHERMERINSKY – Laurie L. LEVENSON (2018): i.m. 282.

⁸⁹ *Betty v. Brady* 316 U.S. 455 (1942) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/316/455> (2019.06.27.)

Wainwright ügyben⁹⁰ 1963-ban kimondta, hogy a hatodik alkotmány-kiegészítés alapján a tagállamok kötelesek védőt biztosítani azoknak a terelteknek, akik szerény anyagi lehetőségeik okán nem tudnak saját költségükön védőt biztosítani maguknak. A következő lépés a terhelt eljárási jogainak kiszélesítése irányába a Legfelsőbb Bíróságnak a *Miranda v. Arizona* ügyben⁹¹ hozott 1966-os ítélete volt. A Legfelsőbb Bíróság ezen ítéletében határozta meg a terhelt kihallgatását megelőző terhelti figyelmeztetések rendszerét. Eszerint a büntetőügyekben eljáró hatóságok kötelesek a terheltet – kihallgatását megelőzően – tájékoztatni arról, hogy vallomás-tétele során milyen garanciális jogosultságok illetik meg. Csak a figyelmeztetést követően tett terhelti vallomás használható fel bizonyítékként. A *Miranda* figyelmeztetés alapján a terhelt dönthet úgy, hogy egyáltalán nem tesz vallomást, vagy dönthet úgy is, hogy vallomást tesz, de nem válaszol bizonyos kérdésekre, amelyekkel önmagára nézve terhelő nyilatkozatot tenne. Mindez a rendőrségen tett kihallgatás vonatkozásában akként érvényesül, hogy a rendőrségnek meg kell adnia a terhelt számára még a kihallgatása előtt a szükséges figyelmeztetéseket ahhoz, hogy a vallomást a bírósági eljárásban bizonyítékként értékelni lehessen. Azaz a gyanúsított rendőrségi kihallgatása során beszerzett – akár mentő, akár terhelő – nyilatkozatok akkor lesznek felhasználhatóak a tárgyalás során, ha a vád bizonyítani tudja, hogy a gyanúsított figyelmeztetése megtörtént (1); a figyelmeztetés kiterjedt mind a védővel való konzultáció jogára, mind pedig az önvádra kötelezés tilalmára (2); és a gyanúsított ezen figyelmeztetéseket megértette (3).⁹²

⁹⁰ *Gideon v. Wainwright* 372 U.S. 335 (1963) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/372/335> (2019.06.27.)

⁹¹ *Miranda v. Arizona* 384 U.S. 436 (1966) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/384/436> (2019.06.27.)

⁹² Bryan A. GARNER (Editor in Chief): *Black's Law Dictionary*, Ninth Edition. West. USA. 2009. 1087.